

A portrait of Karel Kryl, a middle-aged man with light hair and a mustache, wearing a white striped shirt and blue jeans. He is sitting with his arms crossed, looking directly at the camera. The background is a blurred outdoor setting.

Půlkacíř

KAREL KRYL

v rozhovoru s Milošem Čermákem

© Marlen Kryl, Miloš Čermák, 2009

Foto © Ivan Malý – www.ivanmaly.cz, 2009 (s. 75, 77–79, 186–193),
Josef Rakušan (s. 69–70) a Archiv Karla Kryla

ISBN 978-80-7335-356-8

*Šla krása jiným dětem
a tudíž sudičky
mne učinily skřetem
na úkor hlavičky
Když vyňaly mne z kolébky
já neplakal jsem dosti
I daly mozek do lebky
a trochu výřečnosti.
Dost smutný dar.*

(POCHYBY, 1972)

*Já utržil jsem šrámu
nu, marno počítat
a že jsem zlobil mámu
lze těžko vyčítat
Pak dorostl jsem natolik
bych spokojil se krotce
že matek vlastním několik
však jednoho jen otce.
Konečně jistota!*

*Jak byl jsem tomu rád
že vlastním tatínka!
Však řekli, že i stát
mne bere za synka
Pak ten, jež zvali sluníčkem
se za tatíčka povznes –
Vrah – tatíčkem, Lump – tatíčkem
a od tehdy až podnes
jsem adoptován.*

(POCHYBY)

„... CHLAPI NEBREČÍ!“

(1944–1958)

Pocházíš z rodiny, která na Moravě dělala knížky. A mnohokrát jsi mluvil o tom, že vám tiskárnu rozbili komunisti. Pamatuješ se na to?

Ano, to bylo v Kroměříži, v mých čtyřech letech. Na to se nedá zapomenout. Stály jsme všechny tři děti, táta nás držel za ruku z jedné strany, maminka z druhé strany, a dívali jsme se, jak krumpáči a kladivy rozbíjejí naši tiskárnu. Také si pamatuju, že velitel gardy měl bílé rukavičky a rodiče plakali. Brečel jsem s nimi a táta mi řekl: *Nebreč, chlapi nebrečí*. Tak jsem tedy nebrečel.

To je tvoje první vzpomínka?

Ne, ta první je mnohem příjemnější, z výstavy, která se krátce předtím konala v Kroměříži. Byl jsem vybrán, abych hrál divadlo. Recitoval jsem básničku: *A obr, ten sahá až kam?* Mělo to tenkrát velký ohlas. Když spadla opona, tak si se mnou lidé v sále házeli.

Takže tvůj první úspěch. Líbilo se ti to?

Myslíš to házení? Vůbec ne. Proto taky trvalo dlouho, než jsem se k divadlu zase vrátil. Ale velmi si té vzpomínky vážím, protože to bylo poprvé, co jsem

stál *na prknech, která znamenají svět*. To se tak říká, ne?

Co si z té doby ještě pamatuješ?

Nerad o tom mluvím. Není mi z toho dobře. Jsou to příběhy lidí, kteří bojovali s hydrou zbabělosti a lhostejnosti. Kořeny toho, co tuhle zemi i celej svět nejvíc poznamenalo: mám na mysli *ztrátu lidské důstojnosti a svobodného úsudku*. Mohl bych mluvit o lidech, kteří chodili k tatínkovi na pivo nebo na bábovku, když ji maminka upekla, a potom přecházeli na druhou chodník, aby nás nemuseli potkat.

Brečel jsi tehdy často?

Ne, *chlapi nebrečí*. Ani když přišli zatknout pana Kryštofa, tatínka mých dvou kamarádů. Za překupnictví zbraní, které nikdy neměl. Ani později, když mi zakázali angličtinu jako buržoazně dekadentní jazyk a paní učitelku Vítovou zatkla Státní bezpečnost. A nebrečel jsem, když tatínka odvedli do výroby, kde ztratil zbytek zdraví. Byla to doba třídního boje. Opravdu, nejsou to hezké vzpomínky.

Tatínek pak s vámi nebydlel?

Stavěl Huť Klementa Gottwalda, kam odvezli šrot z naší tiskárny. Taky byl u Pozemních staveb, bydlel v maringotkách a čas od času přijel domů. Dneska by

ani neměl nárok na rehabilitaci, *protože se mu vlastně nic nestalo. Nikdo mu nezakroutil krkem.* Ale že mu ženu s třemi dětmi zavřeli do baráku, kde v zimě zamrzaly stěny – to nikoho nezajímá.

Z Kroměříže pocházel také ministr Čepička. Je to tak?

Ano, vrátil se z koncentráku ověnčen gloriolou komunisty a politického vězně. Tenkrát se našlo několik odvážných spoluvězňů, kteří vypracovali takový spisek, že Gottwaldův zeť sice byl s nimi v koncentráku, ale ve funkci kápa. Tu knížku vytiskla naše tiskárna. Čepička nám to pak nikdy nezapomněl. A lidé, co knížku napsali, zmizeli.

Bydleli jste stále v Kroměříži?

Až do mých třinácti let. Odsunuli nás do přízemního domu na Pavlovské ulici. Později tu ulici přejmenovali na Kapitána Jaroše. Pamatuju se, že na domě byla firma Otáhal – kotle. Nahoře v poschodí bydlela stará paní, která často plakala nad fotografií svého syna. Padl jako letec v bitvě o Anglii. My jsme bydleli v kuchyni, v jediné místnosti, která se dala vytopit. Byt měl čtyřmetrové stěny, které do tří metrů zamrzaly. V *obýváku* jsme každou zimu měli na oknech jinovatku. A v kamrlíku byly krysy, na to nikdy nezapomenu. Několikrát jsem od maminky dostal na zadek, protože v kastrůlku chybělo jídlo. Ale

Já jsem ho nejedl, to vždycky snědly krysy. Vzpomínám si, že jsem dvě utloukl.

Kam se poděl váš archiv knížek?

Něco tatínek zachránil, ale většinu si na dvou nákladních autech odvezl pan ministr kultury soudruh Kopecký, který už tehdy věděl, co má cenu. Lidi, kteří rozbíjeli tiskárnu, *předvoj dělnické třídy*, ti o tom neměli ani tušení.

Vím, že se u vás tiskl Reynek, Gogol, Čapek, Deml, ale taky Nezval nebo Halas. Kdo založil tiskárnu? Dědeček?

Ano, Karel Kryl nejstarší. U nás se tiskly krásné knížky, bibliofilie, ty nejnáročnější věci. Spolu s vyškovským Obzinou a s pražskou Průmyslovou tiskárnou jsme byly nejrenomovanější podniky toho druhu. Dědeček založil tiskárnu v Novém Jičíně, tehdy to byl převážně německý Neu Titschein, ale v osmatřicátém musel živnost zabalit. Přestěhovali se do Kroměříže. Dědeček onemocněl a předal podnik tatínkovi.

Pamatuješ si na dědečka?

Ne, dědeček umřel v třiačtyřicátém, ve stejném roce, kdy se narodila sestra. Já jsem přišel na svět o rok později.

Tisklo se u vás během okupace?

Tatínek dělal knížky celý protektorát, s početnými výslechy na gestapu. Tisklo se leccos – a mnohdy šlo o šibenici, zvláště, když jedna gestapácká kontrola naštěstí přehlédla, že pod čistými archy je celý stoh právě vytištěné – a možná nejzakázanější – knihy té doby. Jmenovala se „Právo domu“. Ale vím o tom čase pramálo, narodil jsem se až rok před koncem války.

Jakou jsi měl maminku? Když tatínek odešel na práce, tak jste spolu museli trávit hodně času?

Byla to skvělá ženská. Narodila se ve znamení Vah. To jsou nekonečně trpěliví lidé. Vzpomínám si, jak seděla celé noci u natahovací lampy, vypadalo to jako harmonika, a přešívala šaty. Neměli jsme peníze, chodili jsme s klukama krást brambory a dostávali jsme za to od sedláků na zadek. Ale nedalo se nic dělat, byl hlad. Dodneška nezapomenu na sádlo z čínských prasat, strašně to smrdělo, ale mastili jsme tím, protože nic jiného nebylo. Brácha ve čtyřech letech jedl syrové brambory, aby měl nějaké vitamíny.

A co nějaké pěkné vzpomínky?

Třeba když táta čas od času přijel a šli jsme na výlet, protože v mokré bytě nešlo zůstat. Jeli jsme lokálkou na Olšinu, sbírali jsme houby a vyhrabali

pár brambor. To byla doba, kdy se rozoraly meze, aby k sobě lidé měli blíž. A taky zatloukli kolonádu v Květné zahradě do desek a udělali z ní silo.

Hezké vzpomínky, prosím!

Snad ty výlety a procházky s tatínkem nebo s maminkou – ale všechno z té doby má v sobě nějaký vykřičník. Absolutně pozitivní vzpomínky neexistují. Ano, měl jsem pár dobrých učitelů. A taky jsem byl na skautském táboře, jako *vlče*, v Náměšti nad Oslavou. Tam jsem šlápl na včelu, vidíš, zase nějaký průšvih. Ale to jsou jizvy, které se zacelí rychle. Ty ostatní zůstaly na celý život.

Co třeba první láska?

Moje první láska byla paní učitelka Šamánková, hrozně laskavá a milá paní. Nedávno mi poslala dopis a školní fotografii, jsem na ní jediný s knížkou. Ale stejně, mnoho vzpomínek na tu dobu nemám. *Radši*. Člověk se šetří a sám sebe klame. Patřím k těm, kteří se dodneška cítí poškozeni, *nebyli zavražděni ani zastřeleni na útěku*, ale doba se na nich podepsala. Dodneška mám velkou bolest a stud na duši, třeba proto, že jsem měl záplatované trenýrky a ve škole se mi smáli.

Děti jsou občas kruté. Nemyslíš?

Ano, ve třídě je vždycky nějaký pária, kterému se ostatní posmívají a trápí ho. Na dva nebo tři takové si pamatuju. Dneska bych se jim hrozně chtěl omluvit. A proč se tak děti chovají? To je způsobeno zčásti výchovou a zčásti tím, že si uvědomují své nedostatky a vyhledávají lidi, kteří jich mají víc. Přitom mohou být velmi kruté nebo nespravedlivé. Ale jako dítě si to člověk většinou neuvědomí.

Kdy se tatínek vrátil domů?

Myslím, že to bylo v roce padesát čtyři nebo pět. Nastoupil do papírnictví, tenkrát se říkalo do Narpy. Ale i tamodtud ho vyhodili, přičiněním pana Čepičky. Nakonec jsme skončili v prádelně, táta dělal vedoucího a maminka třídila prádlo. To mi bylo asi deset nebo jedenáct.

V té době se odehrála ta slavná historka, jak tě kvůli pionýru skopali spolužáci se schodů?

Ano, nechtěl jsem do pionýra a táta mi řekl: *běž se tam napřed podívat a pak se rozhodni*. Šel jsem tam, ale hrozně mě to nebavilo, byli jsme ve třídě a nějaká šestnáctiletá soudružka nám vyprávěla o Lenini. A já šel radši hrát fotbal. Ta soudružka z toho byla moc smutná a nakonec poprosila nejsilnějšího kluka, aby mě přesvědčil. No, a tak se to stalo.

Takže do pionýra jsi nevstoupil?

Vstoupil, ale až v Novém Jičíně, v osmé třídě. Tam to bylo něco jiného. Parta, fajn kluci a holky, chodili jsme na výlety. Takovej pionýr mě bavil.

Do Nového Jičína jste se přestěhovali v padesátém sedmém?

Tatínek se rozhodl, že se z Kroměříže odstěhujeme. Nastala totiž taková blbá věc: sestra byla v osmé třídě, já v sedmičce, oba jsme měli samé jedničky, ale protože jsme byli buržoazní padouši, tak nám ve škole nechtěli dát doporučení na další studium. Na výběr jsme toho neměli moc – doly, hutě, zemědělství, pracovní zálohy nebo cihelnu.

Bydleli jste v domě po prarodičích?

Ano, v našem domě, ale dostali jsme místnosti bez koupelny, protože v našem bytě byl nastěhovaný nějaký komunista. Ale nakonec to nebylo tak zlé. Sestra se s pomocí několika přátel dostala na keramickou školu v Bechyni. Já pak o rok později.

V Novém Jičíně jsi vstoupil do pionýra. Byla tam opravdu tak dobrá parta?

Na Nový Jičín mám dobré vzpomínky. Měl jsem tam spoustu kamarádů, skvělé učitele. Například pan učitel

Hubálek, který nás učil chemii – z té si pamatuju jen pár vzorečků, například C_2H_5OH , což je etylalkohol. Aby pan Hubálek nemusel vstoupit do strany, tak vedl na škole turistický kroužek. Vodil nás po Beskydech, prošli jsme celé moravsko-slovenské pomezí. Možná i tady v těch vzpomínkách jsou kořeny bolesti, kterou cítím nad rozdělením Moravy a Slovenska.

Prý jsi také vystupoval s valašským kroužkem.

Ano, sice jsem měl potíže, abych při své výšce našel partnerku, ale nakonec jsem se dal dohromady s Evou Kopřivovou. Byla trošku při těle, ale to mně nevadilo. Tehdy jsem objevil krásu lidové písně a zamíloval jsem se do cimbálu. Myslím, že jsem v Novém Jičíně byl velmi spokojený a šťastný. Asi tak by mělo dětství každého kluka vypadat. Pro mě to sice bylo dětství na poslední chvíli, ale přece. Poprvé v životě jsem měl spousty dobrých kamarádů. Ale netrvalo to dlouho. Po závěrečných zkouškách jsem odjel za sestrou na keramickou školu.

*Nuž umím číst a psát
Však na tom nedosti
Já učil se též lháti –
– zbraň proti podlosti
Kdo dobrem čelí násilí
jen zřídka vděčnost zplodí
vždyť na konopnou košili
zas konopí se hodí
chceš-li ji látat.*

*Dost šprýmů. Pojdme k věci:
mistři mne učili
že lépe, než žít v kleci
je nemít košili
Teď nemám ani kalhoty
a mráz mi chladí plece
A mistři tančí do noty
a pokřikují z klece
že prý jsem zradil!*

(POCHYBY)

PERMANENTNÍ OKOUZLENÍ

(1958–1962)

Dětství začalo na poslední chvíli – a potom skončilo?

Měl jsem dost brzy příhody s holkama, začal jsem ve třinácti a půl letech. Myslím prakticky. Byl jsem znásilněn ... a zděšen, samozřejmě. I když moje první dívka nebyla o mnoho starší než já.

Dokážu si to představit. Poprvé v životě bez rodičů, život na internátě...

Keramická škola měla dva internáty, rozdělené zahradou: jeden ve starém klášteře, s nádhernou kaplí a refektářem. Tam spaly holky. Na druhé straně jsme bydleli my kluci. A mezi oběma budovami byla *zahrada vzdechů*, jak jsme jí říkali. Vůbec, v Bechyni jsme užívali spousty radostí. Hráli jsme fotbal, jezdili jsme na vodu. Rád na to vzpomínám. Tenkrát byla doba velkých trempinků, na keramičce vznikl klub Demišon, jehož členy byli třeba Miky Ryvola nebo Petr Heřman. Později společně jezdili do osady Zlatý klíč. Mělo to v sobě velikánské kouzlo. Získal jsem k Bechyni krásný vztah.

Cítil jsi se dospělý?

Z kluka nedělá chlapa první ženská ani široká ramena. Chlapem jsem se možná stal v pěti letech, v Kroměříži, když jsem stál na ulici, táta mě držel za ruku a dělnická třída nám rozbíjela tiskárnu. To není otázka plnoletosti, ale dospělosti. Proto je na světě tolik dospělých dětí.

Mnoho lidí takové děti popuzují.

Ano, být dospělý ve čtrnácti, to není žádná sranda. Možná proto jsem měl vždycky nejlepší kamarády mezi staršíma klukama. Víc jsem si s nimi rozuměl.

Často mluvíš o tom, že jsi jako kluk hrál fotbal. Měl jsem pocit, že nejsi příliš velký sportovec.

To je omyl, například ve Svobodné Evropě jsem dlouhou dobu dělal sportovního redaktora. Seděl jsem u dálnopisu, vytahoval z něho zprávy – a psal, že *domáci vyhráli a hosté měli více ze hry*. Ale teď vážně, jako kluk jsem byl nadšený sportsman. Opravdu. Nenáviděl jsem kouření, chodil běhat, strašně rád jsem hrál fotbal, za Jiskru Bechyně.

Měl jsi dost peněz?

To je jedna z věcí, které člověka naučí internát. Hospodařit s penězi. Vědět, že mají určitou cenu, sice nejsou všechno, ale špatně se bez nich žije. Když schází, tak se musí nějak vydělat. Nebo jít do jídelny a uprosit kuchařku, aby místo oběda dala aspoň knedlíky a omáčku, bez masa. To se mi stávalo poměrně často. Od rodičů jsem dostával 125 korun měsíčně na internát. Víc mi dávat nemohli.

Co tě ještě naučil internát?

Mezi kluky existovaly velmi přísné zákony. Mladší žáci museli sloužit starším, jako na vojně bažanti mazákům. Například jim čistili boty. A přes tahle drobná utrpení se teprve pomalu propracovávali do vyšších tříd. Bylo to pochopitelně velmi kruté a nespravedlivé, ale přesto to úplně neodsuzuju. Poprvé jsem se dozvěděl, že nic není zadarmo. Že dosáhnout další příčky na žebříčku samců něco stojí. Jsem rád, že jsem to zažil. Až na tu věc s tím kružítkem, samozřejmě.

S jakým kružítkem?

Byl jsem obviněn z krádeže, která se nestala. Hodili mi do tašky kružítko, ví pánbůh, že jsem o něj nestál a do dneška o něj nestojím. Ale to kružítko mi podstrčili a udělali z toho aféru. To je další věc, která mi vězí hrozně hluboko na duši. Bylo to velké pokorení a dodneška zůstala jizva, která se už nikdy

nezahojí. Dostal jsem trojku z mravů a podmíněčné vyloučení.

Proč ti to kružítko podstrčili?

Ve škole se ztrácely věci a bylo třeba najít zloděje. Tak ho udělali ze mě. Největší šok byl, když jsem přišel domů a táta mi řekl: *Ahoj, zloději*. Bylo to strašně ponižující, možná i proto, že jsem kdysi musel krást, abychom měli co jíst. Od té doby nekra-
du. A nelžu.

Uvěřili ti rodiče, že nejsi zloděj?

Nevím, myslím, že ano. A později jsem si uvědomil, že i tahle aféra byla pro mě k něčemu dobrá.

Jak to myslíš?

Když člověk dostane výprask od rodičů, třeba i nespravedlivý, tak vždycky ví, že to s ním myslí dobře. Tohle bylo něco jiného. Mluvím o tom proto, že i takovýchle věci se dějí. Každá křivda je hrozně bolestná – a dvojnásob ve věku, kdy se stala mně. Jsou lidé, kteří si takové znamení pak nesou celý život. I slovo může zabít.

Časem se ta věc s kružítkem uklidnila, nebo ne?

Poměrně rychle, to je pravda, ale od té doby jsem byl ve svém ročníku více méně outsiderem. Znovu se vracím k tomu, že jsem měl spíš starší kamarády. Cítil jsem se víc dospělý. A taky jsem hodně četl, víc než mí vrstevníci. Četl jsem Demla a Zahradníčka, to bylo v době *rudých zpěvů*, ale četl jsem i Nezvala nebo Halase, samozřejmě verneovky a tyhle klukovské věci. Četl jsem také jinou literaturu, bez výběru, tatínek mi nikdy nic nezakazoval. Pouze přišel, podíval se na obálku, a řekl: *Tomuhle nebudeš rozumět*. A když jsem tomu nerozuměl, tak jsem to odložil.

Psal jsi v té době už básničky?

Samozřejmě, bylo povinností napsat rodičům básničku k narozeninám. Peníze na dárky nebyly, tak jsem si vždycky musel něco vymyslet. Také jsem od devíti let dělal grafiku a v tatínkově dílně rytiny. Na keramickou školu jsem nastoupil na jemnou užitou grafiku, jako *kamnář*.

Byli na keramičce dobří profesori?

Ano, měl jsem na ně ohromné štěstí. Především vzpomínám na profesora Staška, to byl fantastický člověk, matematik, který patřil na univerzitu, ale protože byl politicky nepohodlný, tak skončil na keramičce. Dnes je mu osmdesát tři let a stále žije v Bechyni. Jak sám

říká, *byl zámožný*, a proto zločinec. Po *vítězství dělnické třídy* ho posadili do basy, pak dělal krátce zedníka a nakonec učil matematiku na keramičce. A aby nemusel do partaje, tak se ujal školního divadla.

Jak ti matematika šla?

Velmi špatně, i když mě nakonec k matuře pustili. Jak dodnes říkám, jenom proto, že jsem prodával Matematické rozhledy. Pan doktor Stašek mi to sice vymlouvá, říká, že jsem to přece jenom trochu uměl, ale já mu nevěřím.

Setkali jste se spolu?

Ano, bylo to velmi vzácné a krásné setkání. Pro mě je ctí, že takového člověka znám. On má naprosto fenomenální paměť, vždycky si pamatoval jména a adresy všech svých studentů. A když jsme se teď po letech potkali, tak jenom řekl: *Á, Karel Kryl, Nový Jičín, Máchova 18*. I když tam samozřejmě už dávno nebydlím.

Druhý člověk, kterého jsem si strašně vážil, byl pan profesor Krist, který mě naučil pracovat s hlínou. Bohužel, před několika lety umřel, takže jsem se s ním už nesetkal. Dlouho jsem mu posílal novoročenky, bez udání odesílatele. Také on byl na keramičce za trest, protože byl *politicky nespolehlivý*. Od něj jsem dostal velmi důležitou věc: lásku k *materiálu*.

Tím myslíš hlínu?

Ano, ale nejenom hlínu. Naučil mě *cítit a ctít* jakýkoliv materiál. To znamená také dřevo, barvy nebo plech. A taky materiál, kterému se říká *slovo*. Nejen *vidět*, co je napsáno, ale taky tomu rozumět. Dotýkat se materiálu, srůst s ním, cítit ho. To všechno jsem se naučil v Bechyni.

V té době už jsi hrál na kytaru?

Ano, ve škole na ni hráli skoro všichni. Takže i já jsem se naučil na to *šáhnout*, ze začátku aspoň čtyři akordy, abych uměl zahrát: *ten letní den, někam pojedem, ten letní den, půvabnej je den*, tehdy ještě v angličtině, protože to nebylo přeložený. Takhle nějak jsem začal hrát a psát si první písničky. Je v tom hodně magie, kolem chodí krásný mladý holky, po kterých toužíš, a ty přemýšlíš, jak by ses k nim mohl dostat. A nejseš ani krásnej, ani bohatej, takže musíš být aspoň *zajímavěj*. Začneš psát básničky, protože to dělá každěj správnej puberták. A když ti psaní nejde, tak je aspoň kradeš a opisuješ.

To jsi taky dělal?

Ne, já jsem byl zvyklý psát z domova. A bavilo mě to, taky díky profesoru Kristovi, který mě naučil, že spousta věcí lze ztvárnit. Byla to doba *permanentního okouzlení*. Hlína i jazyk mají svoje zákony, které jsem se učil znát. Psal jsem, kromě toho jsem trošku

brnkal na kytaru, tak jsem to zkusil spojit dohromady a udělat píseň. Samozřejmě, ty melodie byly primitivní, protože na kytaru jsem se hrát nikdy pořádně nenaučil. To ví každý, kdo na to hraje aspoň rok, že *nejsem žádný velký kytarista*. Ale to mně nevadí, protože muzikant jsem nikdy být nechtěl.

Na keramičce tehdy studovala spousta lidí, kteří se pak proslavili. Znal jsi nějaké?

Jistě, byli tam hrozně talentovaní výtvarníci, s kterými jsem se později setkával na různých výstavách. Ale v té době tam studoval třeba i Jan Kačer. Nebo Viktor Sodoma.

S tím jste se, myslím, poprali. Aspoň on to tvrdí.

Ano, v prvním járu jsme si dali *zápas v boxu*. Kvůli nějaký blbosti, vzpomínám si, že jsme se porvali jako psi ... nejspíš to byla jedna z bitev o pozici. Na *žebříčku samců*. Ale za čtrnáct dní už jsme o tom nevěděli.

Setkal jsi se v poslední době s někým z tvého ročníku?

Ano, občas je potkávám na koncertech. Jsou to perfektní lidi, celý ročník. Mám je moc rád. A hlavně holky, všechny vypadají moc dobře, i když jsou

namnoze babičkami. Je jim čtyřicet devět, ale ve skutečnosti jsou *mladé*. A *jasné*.

Maturoval jsi v roce 1962. Hlásil jsi se na vysokou školu?

Chtěl jsem jít na akádu nebo na umprum. Měl jsem představu, že se stanu výtvarníkem nebo sochařem. Ale vysoká škola pro mě nebyla otevřená, neměl jsem ten správný *třídní původ*. Říkám to bez hořkostí a zášti, protože to už mám za sebou. Pamatuju se na svoji maturitní práci, černou labuť. Glazurou. A protože jsem studoval účelovou keramiku, tak ta labuť byla určena pro fontánu v *zahradě vzdechů*. Měla dlouhý krk, kterým by stříkala voda. Nebyla to žádná legrace, musel jsem tu *kachnu* nejen udělat, ale taky obhájit před komisí. Měl jsem s tím spoustu práce.

Máš ji ještě?

Ne, ta práce se ztratila. Sestra má doma schovaný model.

Byl jsi se teď někdy podívat v Bechyni? Je tam ještě zahrada vzdechů?

Ne, nic takového tam není, aspoň myslím. Internát je kousek od školy. Byl jsem také na keramičce, hodně se tam změnilo. Ještě před třemi roky tam byl

velmi totalitní režim, skoro jako na vojně. Dneska je to lepší, studenti už můžou chodit do hospody na limonádu nebo na kafe, jsou volnější. Ale změnila se celá Bechyně, už to není *ono*. Komunisti se na ní strašně podepsali. Jako na všem.

Nemluví z tebe sentimentální stařík?

Nevím. Je to možné.

*Jak léta jdou – a hroby přibývají,
počítám vrásky, vryté do pleti.
Koleje běží, běží za tramvají
jak dálka – sladkohořké prokletí.*

(DOPISY)

VĚŠÁK NA VZPOMÍNKY

Oba tví rodiče jsou mrtví. Tatínek umřel v roce 71, maminka v listopadu 89. Je něco, o čem bys s nimi chtěl dnes mluvit? Na co by ses jich chtěl zeptat?

Maminka a tatínek jsou ti nejbližší, které člověk v životě má. Jediní lidé, na které se může absolutně spolehnout. To už neplatí třeba pro sourozence – nemluvím o těch svých, ale obecně. Často se stane, že se sourozenci rozejdou, protože se dají k jiným parťákům. Nebo protože se hádají o majetek. Mezi sourozenci může vzniknout hráz – ale jen výjimečně mezi rodiči a dětmi.

Neodpověděl jsi mi na mou otázku. O čem by sis s rodiči chtěl promluvit?

O strašné spoustě věcí. Už proto, že jsme na sebe měli pramálo času. Ve čtrnácti jsem odešel do internátu, různě jsem se protloukal – a pak přišel exil. Tatínek o mnohém nehovořil rád, speciálně o době knihtiskárny. Rozhodně bych si s ním chtěl promluvit o svých zkušenostech z exilu *vnějšího* – a porovnal je s jeho zkušenostmi exulanta *vnitřního*. Mezi tím je strašlivá paralela. To byl jeden z důvodů, proč jsem nakonec zůstal venku – protože jsem celé dětství žil vedle duševního emigranta. Tím jsem se nechtěl stát.

Zeptal bych se tatínka, jak to bylo s naší firmou. A s naším rodem. Kam se poděly knížky a věci z tiskárny. Rád bych se něco dozvěděl o umělcích, s kterými otec pracoval. Třeba o Josefu Čapkovi nebo Florianovi.

A o mnoha věcech bych chtěl mluvit s maminkou. Určitě o tom, jak pracovala u Bati nebo závodila na kole. Samozřejmě, rád bych slyšel, jaké to bylo, když si brala tátu. O tom se většinou s dětmi nehovoří.

S maminkou jsi se setkal v osmdesátých letech, kdy tě navštívila v exilu.

Povídali jsme si celé dva týdny. Ale bylo to příliš krátké.

Později, v listopadu osmdesát devět, jsi přijel do Československa na mamčin pohřeb. To byly zřejmě dva velmi rozdílné pocity – smutek nad ztrátou nejbližšího člověka ... a radost z návratu.

Viděl jsem rakev, ve které pravděpodobně byly mamčiny ostatky – jistě to nevím, protože ji přivezli z infekčního a my ji nesměli vidět. Estébák jenom zaklepal rakví a to tělo se vevnitř zatřásl – takže jsme slyšeli, že tam opravdu je.

Jak jsem pohřbil maminku?

Věděl jsem, že v té rakvi je tělo – ale maminka už s ním má pramálo společného. To, že lidé odcházejí,

neznamená, že tu končí. Minimálně žijí ve vzpomínkách a v duších svých blízkých.

Kdyby dnes tvoji rodiče žili – myslíš, že by souhlasili s tvými názory?

Rodiče mi, zaplať pánbůh, nikdy nepletli hlavu. Tátinek mi neřekl: *Nepůjdeš do Pionýra*, ale: *Běž se tam podívat. Možná se ti to bude líbit. Ale nechod tam proto, že to dělají ostatní.* Zrovna tak mi o několik let později neřekl: *Vezmi si tašku a běž do práce*, ale: *Bylo by dobré, kdyby sis vzal tašku a šel do práce. Protože tady je to zvykem.*

Nepochybuju, že dneska by to bylo stejné. Netvrdím, že bychom zastávali stejné názory. Ale zcela jistě by rodiče pochopili, proč jsem kritický.

Pravděpodobně by však měli výhrady k mému ... řekněme společensko-erotickému životu – to se týká mého manželství, založení rodiny, pořízení dětí. Z toho bych se asi do smrti nevyhlal. Je pochopitelné, že rodiče od jistého věku touží po vnucích. Ale kdybych jim je udělal, možná by začaly ještě mnohem větší průšvihy.

Dobrá otázka. Promiň, pokud je netaktní. Proč nemáš děti?

Ze tří důvodů – nebo spíš kvůli třem fázím, kterými jsem prošel.

V té první k dětem nebyla příležitost.

V druhé nebylo místo, finance a čas.
A teď už nemám na děti věk.

Tím si nejsem jistý.

To ty nemůžeš vědět. Mluvíš s téměř padesátiletým člověkem, který vychází z obyčejných počtů. V tomto věku, při práci, kterou mám, bych si už s dětmi nemohl hrát. Pokud mám použít poněkud nepohledné přirovnání – je to jako se psem. Nemůžeš si ho pořídit, když víš, že s ním nebudeš mít čas chodit na procházky.

Není to spíš tvoje pohodlnost?

Ano, určitě. A taky čirá zbabělost. Ale znovu opakuji: mám děti rád, a proto je nemám.

Uvědomuji si, jak snadné je dokopat člověka s rodinou ke kompromisům. Devadesát osm procent lidí ti dnes řekne: *Ano, provinili jsme se. Ale co jsme měli dělat? Naše děti by se nedostaly na školu.* Proboha, já jim to nevyčítám. Naprosto je chápu.

Rozhodl jsem se být rebel – a považuju za čestnější nemít závazky a riskovat pouze svoji hubu. Je to také jednodušší. Teď zrovna nemám v této zemi nejlepší pověst – a proto jsem rád, že mám německou ženu. Té je to jedno. Netýká se jí to. Žijeme spolu v Německu.